

Emil Karajić in Ingrid Klemenčič, Osnovna šola Simona Jenka Kranj

SISTEMSKI PRISTOP K MEDVRSTNIŠKEMU NASILJU – PREVENTIVNE DEJAVNOSTI V ŠOLI¹

NAMESTO UVODA

Že nekaj časa Martina, učenca 8. razreda, izsiljuje sošolec Marko. Njegove zahteve so raznovrstne: mora mu pisati domačo nalogo, večkrat je že zahteval denar, včasih mu tudi vzame kakšno od njegovih osebnih stvari in mu je ne vrne več. Zadnja dva tedna pa redno, vsako jutro zahteva mobilni telefon, ki ga med šolskim dnevom uporablja in ga vrne šele ob odhodu iz šole. Zato mora Martin doma kar naprej prositi za denar za novo kartico. Mama se zadnje čase razburja, da porabi preveč denarja. Martin si doma ne upa povedati, kaj se mu dogaja, saj je oče zelo zaposlen in meni, da morajo fantje poskrbeti zase in biti pogumni, mama pa bi se zelo prestrašila in šla gotovo v šolo. Prepričan je, da bi bilo potem še huje, saj mu Marko grozi, da ga bo pretepel, če bo povedal staršem ali učiteljici. Martina pa najbolj boli, da Marko ne dovoli sošolcem, da bi se družili z njim. Martin misli, da je najbolje, da nikomur nič ne pove, sicer bo sledilo maščevanje. Upa, da bo vsega enkrat konec in da se bo Marko naveličal.

Martin je zaradi strahu, ki ga vsakodnevno preživlja, začel popuščati v šoli, deluje raztreseno, prestrašeno. Umika se vase, manj komunicira. Tudi starši so zaznali podobne spremembe in jih razredničarki zaupali na govorilnih urah. Razredničarka se pogovori z Martinom, a ta najprej vse zanika. Molčijo tudi sošolci. Ker razredničarka vztraja, se ji Martin počasi, besedo za besedo, zaupa in pove, kaj se mu je dogajalo zadnje mesece.

VRSTNIŠKO NASILJE

V številnih vsakodnevnih stikih, odnosih in komunikacijah med učenci, učitelji, starši in drugim osebjem v šoli prihaja do različnih ravni in oblik sodelovanja, a tudi do konfliktov ali celo nasilnih dejanj. Prevladujoča oblika nasilnih interakcij v šoli je nasilje med učenci. Zanj se je v mednarodnem prostoru že v 70. letih 20. stoletja uveljavil termin »bullying«. V Sloveniji so raziskovalci »bullying« različno prevajali, in sicer kot medvrstniško in vrstniško nasilje, ustrahovanje, trpinčenje, zlorabljanje, šikaniranje, maltretiranje, tiraniziranje, nagajanje. Najbolj se je

uveljavil termin vrstniško nasilje, ki zelo široko vključuje najrazličnejše oblike nasilja med vrstniki; od zasmehovanja ter dajanja vzdevkov do trpinčenja in poškodovanja vrstnikov. Preden natančno definiramo vrstniško nasilje, si oglejmo splošno definicijo nasilja.

Enotne definicije nasilja ni in s tem tudi ne definicije vrstniškega nasilja v šoli. Na opredelitev katere koli vrste nasilja namreč vplivajo vrednote, norme, ideologija in kultura subjekta, ki nasilje opazuje, ga raziskuje, se do njega opredeljuje, ga poskuša definirati (Lešnik, Klemenčič, 2014). Muršič (v Lešnik Mugnaioni, 2013: 149) opredeljuje nasilje kot nelegitimno rabo moči v medosebnih odnosih, ki soočloveku krati ali ogroža katero od človekovih pravic in svoboščin.

Tako kot pri nasilju različni avtorji vrstniško nasilje različno definirajo. Definicija vrstniškega nasilja, ki jo podajata M. Pušnik (2013: 117) in K. Zabukovec Kerin (2002), pa povzame veliko skupnih točk z mnogimi različnimi opredelitvami. Sistematično in dolgotrajno vrstniško nasilje poimenujeta tudi trpinčenje in ga definirata kot nasilje:

- ki traja dlje časa,
- ki je usmerjeno večinoma v istega otroka,
- pri katerem gre za neravnotežje v moči med žrtvijo in povzročiteljem,
- pri katerem je žrtev nemočna, ne zmore se ubraniti nasilja, občuti strah in
- ki je lahko verbalno, psihično, fizično ali ekonomsko.

Medvrstniško nasilje bi torej lahko definirali kot vsak nedovoljen vstop v prostor telesne, čustvene, socialne, spolne, duševne nedotakljivosti vrstnika (Lešnik, Klemenčič, 2014).

V procesu medvrstniškega nasilja se oblikuje specifična dinamika med vpletenimi, v kateri imajo žrtve, povzročitelj(i) in opazovalci svoje vloge, med njimi pa je neke vrste odnos soodvisnosti. Brez zunanje intervencije odraslih praviloma ni mogoče prekiniti te nasilne dinamike in ustaviti medvrstniškega nasilja, še posebej če nasilje traja dlje časa in je sistematično. Pride namreč

¹ Projekt, o katerem je govora v članku, je bil širši strokovni javnosti (s poudarkom na predstavnikih šol) predstavljen na strokovnem izobraževanju Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju, ki ga je organiziral Kriminološki inštitut 30. 8. 2016. Dogodek je bil pospremljen z izidom priručnika z istim naslovom in pod geslom Za nenasilje vsi, ki je bil financiran iz norveških skladov. (Muršič M. in drugi (2016), Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani).

do t. i. valujočega učinka nasilja (Sullivan, 2011) in ogroženosti v šolskem prostoru ali celo širše.

Posledice medvrstniškega nasilja so raznovrstne – za vse vpletene. Še posebej če je to dolgotrajno in se celo stopnjuje. Posledice so seveda najbolj destruktivne za otroka ali mladostnika, ki je tarča nasilja, torej za žrtev. Otroci običajno ne zmorejo povedati, da preživljajo nasilje v šoli, kot smo videli v Martinovem primeru. Tudi ko gre za hude oblike trpinčenja. Pogosto jih je strah, ne zaupajo odraslim, da jih bodo zaščitili, bojijo se, da jim ne bi verjeli ali da bi se jim povzročitelji maščevali ... (prav tam).

V mnogih slovenskih šolah se srečujemo s sivim poljem neprepoznanega trpinčenja učencev in dijakov, čeprav v številnih vzgojno-izobraževalnih zavodih potekajo različni preventivni programi za preprečevanje nasilja.

Tudi na naši osnovni šoli smo se srečevali s pojavom vrstniškega nasilja in si zastavljali vprašanja. Zakaj nam učenci ne zaupajo? Zakaj nam vrstniškega nasilja ne uspe bolje preprečiti? V čem je problem? Ali je na tem področju še vedno premalo znanja in veščin? Gre za pomanjkanje empatije, poguma, pravičnosti? Je vzrok v strahu, nezaupanju v delovanje šole in drugih služb, ki naj bi pomagale pri reševanju takšnih primerov? Na pedagoških sestankih smo pogosto iskali vzroke pojava in se strinjali, da gre za pojav, ki ima korenine tudi v družini ali zunaj šolskih prostorov in ga tako ne moremo razumeti ter obravnavati brez razumevanja konteksta, v katerem živi posameznik.

Prav to je botrovalo odločitvi, da se, kot partnerji, februarja 2015 vključimo v projekt »Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju v VIZ – vzorčni model in smernice« (krajše NasVIZ).

1. »Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju v VIZ – vzorčni model in smernice«

Projekt Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju v VIZ – vzorčni model in smernice (v nadaljevanju NasVIZ) je financiran iz programa Norveškega finančnega mehanizma in traja od februarja 2015 do avgusta 2016. Nosilec projekta je Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, partnerji pa so naša šola (Osnovna šola Simona Jenka Kranj), Vzgojni zavod Kranj, CSD Kranj – Dnevni center za mlade in družine Škrlovec, Društvo za nenasilno komunikacijo, The European Wergeland Centre – Oslo in Mestna občina Kranj. Ves čas projekta so neformalni partnerji tudi III. Osnovna šola Čakovec – Hrvaška in kranjski taborniki – Rod Stane Žagar – mlajši.

Cilj in namen projekta je prispevati k celovitejšemu spoprijemanju s tem pojavom v šolah preko aktivnega partnerstva v lokalni skupnosti.

Projekt je zasnovan na izhodišču, da vrstniško nasilje ni le problem posamezne šole, ampak ga je treba obravnavati širše, ter da ga je mogoče zmanjšati le s celostnim pristopom, ki predstavlja povezovanje in sodelovanje šole s starši in organizacijami v lokalnem okolju. Glavni rezultati projekta bodo:

- trajnostno zastavljena lokalna partnerska mreža,
- preizkušen inovativni model preprečevanja in obravnavanja vrstniškega nasilja v šoli,
- smernice za uporabo modela, predlogi za šolski kurikulum in
- strateški sistemski predlogi za preprečevanje vrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah (<http://www.za-nenasilno-skupnost.si/>).

2. NasVIZ na OŠ Simona Jenka Kranj

Osnovna šola Simona Jenka Kranj je ena izmed večjih šol v Sloveniji. Poleg Matične šole (učenci² od 1.–9. razreda) ima šola še večjo Podružnično šolo Center (učenci od 1.–9. razreda) in manjše Podružnične šole Primskovo, Goriče in Trstenik (učenci od 1.–5. razreda) ter pet oddelkov vrteca na dveh lokacijah. Skupaj obiskuje šolo približno 1100 učencev in vrtec 100 otrok. Na šoli je zaposlenih 140 strokovnih delavcev in podpornega osebja. Posamezne projektne aktivnosti potekajo na vseh šolah, največ dejavnosti pa se odvija na Podružnični šoli Center in v sedmih razredih Matične šole, kar pomeni približno 350 učencev od prvega do devetega razreda.

Slika 1: Potek projekta na šoli.

2.1. Izobraževanje in načrtovanje dela

Na začetku projekta smo natančno ocenili stanje na šoli z uporabo številnih vprašalnikov in anket. Zanimalo nas je splošno stanje vrstniškega nasilja

² Besedo učenci uporabljamo za oba spola.

na šoli (koliko nasilja je prisotnega, katero prevladuje), klima v razredih, odnos učencev in učiteljev do pojava vrstniškega nasilja. Prav tako nas je zanimal posameznik. Raziskovali smo, kateri učenci so pogosto žrtve vrstniškega nasilja, kateri pa pogosto nasilje nad vrstniki izvajajo, stopnjo in vrsto agresivnosti, šibka in močna področja. Prav tako nas je zanimalo, kateri učenci imajo čustvene težave, težave v odnosih z vrstniki in kateri izkazujejo visoko prosocialnost.

Pregled stanja je izredno pomemben za delo na posamezni šoli. Na podlagi dobre statistične obdelave podatkov smo tako načrtovali:

- preventivno delo v razredih in na celotni šoli,
- delo z učenci, ki so se pokazali kot visoko prosocialni, ter
- delo s skupinami učencev/s posamezniki, ki so bodisi že imeli izkušnjo nasilja, in s tistimi, pri katerih je nasilno vedenje pogosto izbran odziv na konflikt.

Izvedli smo izobraževanja za vse zaposlene na šoli, prav tako več izobraževanj za starše. Strokovni delavci so se seznanili z Navodili s priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih (<http://www.zrss.si/zalozba/digitalna-bralnica/podrobno?publikacija=124>).

Izpostaviti je treba zlasti eno od izobraževanj strokovnih delavcev, ki so znotraj aktivov iskali možnosti, kako sistematično vnašati preventivno dejavnost v kurikulum. Če navedemo le nekaj primerov:

- učiteljice na razredni stopnji so izbrale teme, preko katerih bodo obravnavale pojav vrstniškega nasilja pri različnih predmetih še bolj sistematično kot dotlej,
- aktiv slovenistov je pripravil nabor mladinske literature, ki obravnava temo vrstniškega nasilja; učenci sedmih razredov so tako npr. za domače branje brali eno izmed izbranih knjig,
- aktiv profesorjev športne vzgoje bo še bolj poudaril »fair play« pri športnih igrah, profesorji bodo bolj načrtno izbirali športne igre, pri katerih je treba sodelovati.

Dogovorili smo se za poenoteno ravnanje pri vrstniškem nasilju znotraj šole. Na šoli velja načelo »ničelne tolerance do ne-reagiranja pri vrstniškem nasilju« (opomba: izpeljano iz načela ničelne tolerance do nasilja).

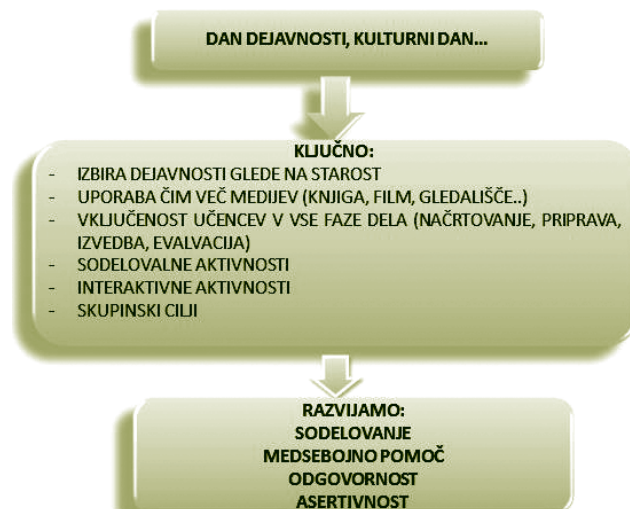
V članku bomo v nadaljevanju bolj natančno prikazali le preventivne dejavnosti, ki so bile izvedene v razredih (delo na razredni klimi) in na celotni šoli.

3. Preventivne dejavnosti na šoli

Preventivne dejavnosti so ena izmed ključnih aktivnosti v projektu. Načrtovali smo jih skrbno,

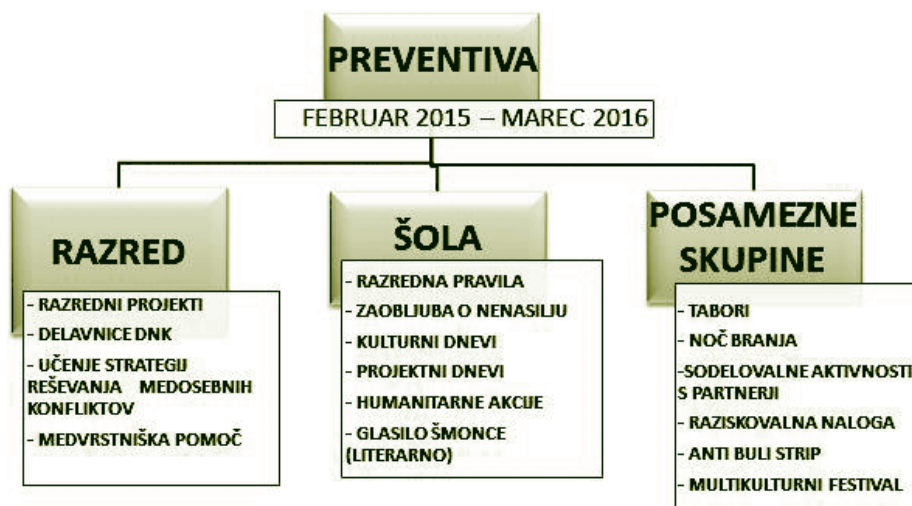
izhajali pa smo bolj ali manj iz potreb oziroma šibkih področij, ki so se pokazali pri analizi vprašalnikov. Pred izbiro aktivnosti smo pregledali različne prakse in strokovno literaturo. V novejši literaturi je najbolj zastopano stališče, da so modeli, programi preprečevanja nasilja in različne strategije uspešni le, če so celoviti, sistemski (angl. whole – school approach). Sistemski, celovit pristop avtorji razumejo kot vključitev vseh ključnih subjektov: učencev, staršev in učiteljev ter širšega lokalnega okolja. Tako smo se pri načrtovanju odločili za:

- čim manj aktivnosti, ki so zasnovane frontalno (klasične delavnice),
- sodelovalne aktivnosti (manj tekmovalne), zlasti tiste, ki razvijajo empatijo, solidarnost in asertivno vedenje pri posamezniku,
- aktivnosti, preko katerih se učenci učijo strategij reševanja medosebnih konfliktov in problemov,
- čim več dogodkov, na katerih ne sodelujejo le učenci, ki so skupaj v razredu, ampak učenci iz različnih razredov in različnih šol, zavodov (»nismo drugačni, smo le različni«),
- dejavnosti tudi zunaj šolskih prostorov, zlasti v naravi (načela »doživljajske pedagogike«),
- dogodke, na katerih sodelujejo učenci skupaj z učitelji in starši (»nismo enakopravni, smo pa enakovredni«), in
- aktivnosti, pri katerih skupine ustvarijo skupni izdelek.

Slika 2: Temeljne značilnosti preventivnih dejavnosti (npr. dneva dejavnosti in kulturnega dneva).

Preventivne dejavnosti smo izvajali na nivoju razreda (ure oddelčne skupnosti), šole in pa v posameznih skupinah, ki smo jih prav tako oblikovali s pomočjo rezultatov vprašalnikov (npr. skupina učencev, ki so bili povzročitelji nasilja, imajo čustvene težave ... skupaj z učenci, ki so se pokazali kot visoko prosocialni). Tovrstna

Slika 3: Preventivne dejavnosti na nivoju razreda, šole in posameznih skupin.

sestava skupin nam je omogočala, da so se učenci lahko učili drug od drugega. V nadaljevanju bomo opisali le nekaj izbranih aktivnosti.

3.1. Razred

Preventivne dejavnosti smo načrtovali na izhodišču, da je dobra razredna klima eden izmed najboljših varovalnih dejavnikov na šoli, zato smo s pomočjo vprašalnika o klimi v razredu (Zabukovec, 1998). Merjenje razredne klime – MRK. Ljubljana: Center za diagnostična sredstva) ugotavljali razliko med klimo, ki jo učenci zaznavajo v razredu, in zeleno klimo. Glede na rezultate smo z razrednikom in učenci načrtovali razredne projekte, ki so procesno naravnani. Ker smo se na šoli skupaj s starši odločili, da imajo učenci eno uro oddelčne skupnosti na teden (in ne 0,5 ure na teden), je bilo delo v razredu spremljano tedensko. Nekaj primerov razrednih projektov:

- *Naš koncert* (2. razred); učenci so izdelovali inštrumente in skupaj pripravili koncertni nastop.
- *Naš vrt* (4. razred); učenci in razrednik so s pomočjo staršev zasadili svoj vrt na šolskem dvorišču.
- *Devetošolci pripovedujejo*; učenci devetih razredov pripovedujejo poučne zgodbe učencem nižjih razredov.
- *Prijatelj prijatelju*; učenci pišejo pesmi za svojega sošolca in urejajo svojo pesniško zbirko.
- *Razredne šale* (8. razred); učenci vestno beležijo šale, zanimivosti, ki se dogajajo znotraj razreda.

Cilji vseh projektov je sodelovanje drug z drugim, spoštovanje drug drugega. S pomočjo razrednih projektov se učenci učijo tudi ustrezne komunikacije.

Vsi razredni projekti pa preko doseganja navedenih ciljev izboljšujejo razredno klimo.

3.2. Šola

Tudi na nivoju šole so se dogajale mnoge aktivnosti. Nekatere so naslavljale nasilje neposredno, številne pa so bile namenjene razvijanju sodelovanja med učenci, sodelovanja z učenci iz drugih šol in z lokalno skupnostjo, razvijanju asertivnosti in, ne nazadnje, pripadnosti šolski skupnosti. Večina aktivnosti se je odvijala na vseh šolah, torej tudi na podružničnih (npr. dan dejavnosti, humanitarne akcije ...). Kulturni dan, ki smo ga poimenovali *Lepa beseda in nasmeh najdeta pot do vsakega srca*, pa se je, zaradi logistike, odvil le na šoli Center. Poleg učencev in učiteljev so se dneva udeležili tudi naši partnerji iz Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti, predstavnici Mestne občine Kranj in predstavnik Norveškega partnerja iz The European Wergeland Centre. Dnevu so dodali poseben pečat tudi naši gostje, učenci iz OŠ Čakovec in mladi iz CIRIUS-a Kamnik (Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik). Pravzaprav niso bili le naši gostje, ampak so se pomešali med naše učence in dan preživeli v sodelovanju in učenju drug od drugega. Odvijale so se različne aktivnosti, na katerih so se učenci med seboj družili.

Sedmošolci so za domače branje prebiralali knjigo s tematiko vrstniškega nasilja *Solze so za luzerje*. Na kulturni dan jih je obiskala pisateljica knjige Neli Kodrič Filipič in se z njimi pogovarjala. Učenci so risali na majice svoj »*Osebni ščit*«; narisali so znak, opomnik, na katerega bodo pomislili, da se bodo počutili varno. Nekateri razredi so imeli delavnice z mentoricami Društva za nenasilno komunikacijo. S taborniki so pletli zapestnice prijateljstva, pisali opomnike proti nasilju in jih izobesili v avli, delali

so kanapeje z lepimi mislimi, izdelovali dražgoške srčke, igrali šah, s katerim so urili samokontrolo, izdelovali gozd čustev iz žice, pisali na temo prijateljstva, prevajali izvorno otroško literaturo, risali grafite, se pogovarjali z mladimi iz CIRIUS-a o tem, kakšno je življenje gibalno oviranega vrstnika. Naša kolegica je skupaj s kolegico iz Čakovca izpeljala plesno delavnico, potekala je IMPRO liga. Vsak je lahko zase našel področje ali aktivnost, pri kateri se počuti dobro, je uspešen in to lahko tudi izrazi. Na osrednji kulturni prireditvi smo odprli fotografsko razstavo mladostnika Aleksandra iz CIRIUS-a. Odprtje je bilo pospremljeno s kulturnim programom, ki ga je začinil naš šolski ansambel. Eden od namenov kulturnega dogodka – fotografske razstave je tudi pokazati, da lahko ovire in težave, na katere naletimo v življenju, lažje premagamo s pomočjo umetnosti in tako naredimo tudi nekaj za svojo lastno vrednost.

Dogajanje je bilo pestro. Predvsem pa živahno in sodelovalno. Učenci so pokazali, da znajo sodelovati, se vživeti, biti podporni, kar so bili temeljni cilji navedenih raznovrstnih aktivnosti.

3.3. Dejavnosti v posameznih skupinah

Izmed vseh dogodkov, ki so se odvijali v različnih ciljnih ali prostovoljnih skupinah, naj izpostavim tri tabore, ki smo jih izpeljali v Marindolu v Beli krajini. Gostili so nas Kranjski taborniki, ki so nam ne le postavili šotore in pripravljali večerni taborni ogenj, ampak so bili tudi aktivno vključeni v program tri-dnevnega tabora. Dva tabora smo pripravili skupaj z učenci in učiteljema III. Osnovne šole Čakovec, na tretjem taboru pa so se nam, poleg učencev iz Čakovca, pridružili tudi vrstniki iz Vzgojnega zavoda Kranj. Cilji vseh taborov so bili:

- oblikovanje pravil za sobivanje,
- spoznavanje različnih kultur, jezika,
- spoznavanje in sprejemanje različnosti,
- medsebojno prilagajanje, dogovorjanje, sodelovanje,
- razvijanje strategij reševanja medvrstniških konfliktov,
- razvijanje asertivnosti,
- spoznavanje življenja v naravi in
- druženje.

Eden izmed pomembnih ciljev tabora je bilo spoznavanje drug drugega, sodelovanje in dogovarjanje med učenci. Zato so se različne socialne igre na taboru odvijale ves dan. Otrokom je bila najbolj všeč igra *človek, ne jezi se*. Kot skupina so morali po taboru poiskati skrita vprašanja, skupaj sestaviti odgovor in ga tudi skupaj povedati tabornicama, ki sta vodili dejavnosti. Glede na to, da so bili otroci z različnih jezikovnih področij, smo pričakovali težje

sporazumevanje, vendar je celotna igra kljub temu stekla zelo gladko.

Večina učencev že ima izkušnjo, da so se znašli v vlogi žrtve nasilja s strani svojih vrstnikov; bodisi fizičnega ali internetnega nasilja, žaljenja ali izločanja. Izkušnja nikoli ni prijetna in lahko pusti dolgotrajne posledice. Na taboru smo se naučili, kako se na pravi način postaviti zase, ne da bi pri tem škodoval drugemu.

Veliko učencev se je tudi že znašlo v vlogi opazovalca oz. priče nasilnega dejanja vrstnikov. Velikokrat bi opazovalci želeli pomagati, a ne vedo, kako. Tudi to smo se učili na taboru in ugotovili, da takrat, ko na pravi način pomagaš vrstniku, ki se znajde v primežu nasilja, tlakuješ pot novemu prijateljstvu. Na enem izmed taborov smo oblikovali fotostrip, v katerem so učenci po korakih odigrali situacije, kako pomagati, če nasilje nad vrstnikom vidiš, in kako ravnati, če si v vlogi žrtve. Nastali so tudi »protokoli«
Hočem in zmorem poskrbeti zase, ki smo jih preoblikovali in posodobili iz že obstoječih predlogov iz različne mladinske periodike o tem, kaj lahko storiš zase, da se zaščitiš. »Koraki« so odlično didaktično gradivo za učence, oblikovali smo jih tudi v obliki plakata.

HOČEM IN ZMOREM POSKRBE TI ZASE

1. **Ne pristajam na vlogo žrtve.**
2. **Ignoriram nasilneža ali pa mu odločno rečem ne in odidem stran.**

Ne obremenjuj se s tem, kaj si bodo mislili drugi. Zapomni si, da nasilnež težko nadaljuje nadlegovanje, če žrtev ni pripravljena stati in poslušati. Povzročitelj uživa v tvojem odzivu – to ga zabava. Če ostaneš na zunaj miren in skriješ svoja čustva, se bo tisti, ki te nadleguje, morda naveličal in te pustil pri miru.

3. **Ne branim se, če res ni nujno.**
Če čutiš, da je situacija nevarna, raje popusti.
4. **Vnaprej si izmislim učinkovite odgovore.**
S primernim odgovorom boš mogoče nasilneža spravil v zadrego. Včasih deluje, če ga prosiš, naj še enkrat ponovi, kar je rekel.
5. **Poskrbim, da ne bom sam na krajih, kjer me po navadi napade nasilnež.**

Ve dno se drži skupine učencev, tudi če jih ne poznaš. Nasilneži se najraje spravijo na žrtev, ko je sama.

6. **Verjamem vase in v svoje sposobnosti.**
Vsak od nas ima močna področja. Poišči svoja in jih razvijaj.
7. **Pišem dnevnik vsega, kar se mi dogaja.**
Zapiši podrobnosti dogodka, predvsem pa svoje občutke. Ko se boš odločil, da boš nekomu povedal,

ti bo dnevnik pomagal ubesediti, kaj se je zgodilo in kako si se počutil.

8. Povem staršem ali drugemu odraslemu, da potrebujem pomoč.

To ni špecanje, saj je tvoj namen zaščititi sebe ali prijatelja. Ko poveš, kaj se dogaja, postane problem javen. Anonimnost je za tistega, ki te nadleguje, najboljša zaščita.

V šoli povej razredniku ali učitelju, ki mu zaupaš. Če ne zmoreš povedati, napiši pismo in ga oddaj v tajništvo šole. Tajnica bo poskrbela, da bo pismo prejel naslovnik.

9. Zaupam se prijatelju in ga prosim za nasvet.

Vsak večer je zagorel taborniški ogenj. Ogenj je poskrbel za prav posebno vzdušje in nas vse še bolj povezal. V tišini smo čakali, da bo ogenj zagorel, nato smo mu v pozdrav zapeli taborniško pesem. Razdelili smo si lovilce sanj, večer so spremljali pesem, različne igre, smeh in evalvacija dneva; kaj se mi je danes najbolj vtisnilo v spomin.

Ogenj je imel na taboru posebno vlogo. Ne le v večernem času, tudi čez dan so se otroci zbirali in družili ob ognjišču. Se pogovarjali, dogovarjali, zabavali. Predvsem pa so na vseh taborih učenci imeli priložnost »tukaj in zdaj« reševati medsebojne konflikte in se učiti drug od drugega.

Tabor je bil odličen učni poligon tudi za nas, strokovne delavce.

**SKLEPNA MISEL
– REFLEKSIJA INGRID KLEMENČIČ**

V času trajanja projekta in sistematičnega dela na področju vrstniškega nasilja me je že mnogo kolegov vprašalo, ali imam občutek, da imamo nasilja na šoli sedaj manj. Z odgovorom na to vprašanje bo treba počakati do konca projekta, ko bomo ponovno aplicirali številne vprašalnike in tako tudi empirično preverili njegove učinke. Prvi vmesni rezultati izpolnjenih vprašalnikov pa že kažejo pozitivne spremembe; spreminja se razredna klima, učenci bolj sodelujejo, učenci se vedno pogosteje odzovejo na opaženo nasilje. Opažamo, da več konfliktov rešijo sami, veliko bolj konstruktivno in na miren način, kar je prav tako varovalni dejavnik pri preprečevanju nasilja. Opažamo tudi razliko pri sodelovanju med strokovnimi delavci, kar kaže na boljšo šolsko kulturo;

strokovni delavci postajamo bolj sodelovalni in konstruktivni pri reševanju problemov.

Zagotovo pa lahko zatrdim, da se z nasilnimi dogodki, ki se zgodijo v šoli ali zunaj nje, v zadnjem letu ukvarjam bistveno več, kot sem se kadar koli. Pa ne zato, ker bi bilo nasilja več, ampak zato, ker otroci, ki se znajdejo v primežu nasilja, povedo, ker se učenci, ki nasilje opazijo, odzovejo. Ker povedo starši in ker se v šoli držimo načela ničelne tolerance ne-reagiranja pri nasilju med vrstniki. Zame je to največji pokazatelj, da smo izbrali pravo pot.

Seveda imamo v času trajanja projekta močno strokovno podporo tudi s strani naših partnerjev in finančno podporo s strani Norveških finančnih mehanizmov, kar pomembno vpliva na naše delo v šoli. In seveda se vprašam, kako bomo nadaljevali delo, ko se projekt konča.

Ko delam z učenci, se pogovarjam s kolegi ali se sprehodim po šoli, se vedno znova prepričam, da je pri nas sedaj drugače. Verjetno smo se v tem obdobju veliko naučili drug od drugega, se slišimo, predvsem pa počasi, a vztrajno tkemo odnose, ki se ne bodo končali s koncem projekta. Začeli smo pot, ki ji ni videti konca. In prav je tako. Nasilja med vrstniki nikoli ne bomo popolnoma izkoreninili. A če ga bomo še naprej prepoznavali, se nanj odzivali, dali učencem možnost, da o njem spregovorijo, in slišali tudi starše, bo šola varen prostor. In če bomo še naprej delali na dobrih medsebojnih odnosih. Ni namreč dovolj, da spreminjamo le razredno klimo. Spreminjati in skrbeti moramo tudi za šolsko kulturo; Bečaj (2001) izpostavlja dva tipa šolske kulture: tradicionalno šolsko kulturo in kulturo dobrih medosebnih odnosov. Pri slednji je v ospredju skrb za posameznika in dobre medosebne odnose, čeprav se učnim dosežkom ne odpoveduje. Ta kultura zagotavlja visoko varnost vsem subjektom v pedagoškem trikotniku.

Kadar rečem, da pri delu uživam, sem pogosto deležna vprašujočih pogledov, češ, kako lahko uživaš pri delu z nasiljem. Ne maram nasilja, ker vem, da vsako boli. Uživam pa, ko učence spoznavam v neformalnih situacijah. Ko vidim na šolskem hodniku vedno več zadovoljnih in sproščenih obrazov otrok, in prepričana sem, da tudi zato, ker se v šoli počutijo bolj varno.

Delo bomo nadaljevali tudi, ko se projekt konča, saj smo dolžni – če se vrnemo na začetek članka – poskrbeti, da bo na šoli čim manj učencev, ki se počutijo v šoli kot Martin. In tudi učencev, kot je Marko, ki izbirajo nasilna vedenja kot odgovor na neke druge stiske, ki jih ne prepoznamo.

VIRI IN LITERATURA

Bečaj, J. (2001). Razrednik in šolska kultura. *Sodobna pedagogika*, letn. 52, št. 1 (str. 32–44). Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

- Lešnik Mugnaioni, D. in I. Klemenčič. (2014). Smernice za obravnavo vrstniškega nasilja v šoli. V Korošec (ur.). V *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*. 1/2014 (str. 33–57). Kranj: Šola za ravnatelje.
- Lešnik Mugnaioni, D. (2013). Kako celostno preprečevati nasilje v šoli. V M. Muršič (ur.). (O)krog nasilja v družini in šoli (str. 145–171). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Pušnik, M. (2013). Nasilje v šoli v krogu nasilja. V M. Muršič (ur.). (O)krog nasilja v družini in šoli. (str. 107–143). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Sullivan, K. 2011. *The Anti-bullying Handbook*. London: Oxford University Press.
- Zabukovec Kerin, K. (2002). Vrstniško nasilje v šoli. V *Nasilje – Nenasilje*, (ur.) D. Lešnik Mugnaioni, (str.103–122). Ljubljana: i2.

POVZETEK

Namen članka je predstaviti in prikazati, kako smo v Osnovni šoli Simona Jenka Kranj skupaj z lokalno skupnostjo v okviru projekta *Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju* pristopili k pojavu vrstniškega nasilja. Predvsem pa je namen članka prikazati izbrane preventivne aktivnosti, ki so, glede na vmesne analize in rezultate, pripomogle k večji prepoznavnosti vrstniškega nasilja, izboljšanju razredne in šolske klime in bodo v pomoč pri načrtovanju preventivnega dela na drugih šolah.

ABSTRACT

The purpose of the article is to present and demonstrate how we at Simon Jenko Primary School Kranj, together with the local community, approached the occurrence of peer violence under the project *Systemic Approach to Peer Violence*. Above all, the purpose of the article is to show selected prevention activities which have, judging from the interim analyses and results, contributed to the better recognition of peer violence and to improving the classroom and school climate, and which will be of help in planning preventive work at other schools.